

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI: ORDU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

THE INVESTIGATION OF AGRESSION LEVELS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT SCHOOL STUDENTS: ORDU UNIVERSITY SAMPLE

Ayhan DEVER¹

Erol BULUT²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sürekli olarak sporla içiçe bulunan ve buna bağlı olarak bazı saldırganlık eylemlerinden kendilerini soyutlamış oldukları düşünülen Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini ortaya koymaktır. Bu düşünce içerisinde Ordu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinden rasgele örnekleme yöntemi kullanılarak 231 öğrenci ile görüşülmüş ve bu öğrencilere sosyo – demografik bilgileri içeren ve sonrasında da Buss – Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)’nin yer aldığı anket uygulanmıştır.

Ölçek sorularının ANOVA testi ile değerlendirilmesi sonucunda, katılımcıların BPSÖ’nin alt ölçeklerinden birisi olan Sözel Saldırganlık’ı daha yoğun bir şekilde (2.99) uyguladıkları görülmüştür. Ayrıca dövüş sporları izleme oranının artmasına bağlı olarak, fiziksel saldırı uygulama oranı da artmaktadır (3.11). Aynı şekilde dövüş sporlarını izleme oranının artmasıyla beraber, bireylerin öfkelenme (3.05) ve sözel saldırganlık (3.25) durumları da artmaktadır. Ayrıca judo, teakwondo vb. gibi temas içerikli sporlarla ilgilenen bireyler, dövüş sporlarını daha fazla süre ile izlemektedirler. Bunun yanı sıra erkek katılımcıların, bayan katılımcılara nazaran dövüş sporlarını daha fazla oranda izledikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Buss – Perry Saldırganlık Ölçeği, Saldırganlık Teorileri.

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine aggression levels of physical education and sports school students accepted non – aggressive due to sport and exercise. 231 students of Ordu University Physical Education and Sport School selected randomly with the interview has executed. The survey including demographic informations of students and Buss – Perry Aggression Scale was to performed of these students.

According to analyze of scale questions, it was seen that students performed verbal aggression being one of sub – scales of Buss – Perry Agresion Scale intensely (2.99). Also, rate of physical violoence execution increased in parallel with increase of watching rate of martial sports (3.11). The anger (3.05) and verbal aggression (3.25) situations of students increased in parallel with increase of martial sports watching rate. It was determined that students whose sports events were martial sports such as judo, taekwondo watched martial sports morely. Also, it was seen that male students watched martial sports morely in comparison to demale students.

Key Word: Agression, Buss – Perry Agresion Scale, Agresion Theories.

¹ Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Öğretmenliği ve Spor Öğretmenliği Bölümü, ayhandever@odu.edu.tr.

² Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniverstesi Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Giriş:

Saldırıcılık, son dönemlerde şiddet kavramı ile beraber sürekli anılan bir kelimedir. Özellikle toplumun modernleşmesine bağlı olarak saldırıcılık düşüncesinin geri plana atılacağı düşüncesine karşın, saldırıcılık günümüzün en yoğun kullanılan kavramı ve yoğun şekilde uygulanan eylemi haline gelmiştir. Bunun örneklerini yoğun bir şekilde gerek ülkemizde gerekse de dünyanın diğer ülkelerinde sürekli bir şekilde görmekteyiz.

Aile içerisinde, arkadaş grubunda, kalabalıklar içerisinde, iş ortamında, rekreatif faaliyetler sırasında sürekli bir şekilde karşılaşılabilen saldırıcılık eylemi, bu çalışma içerisinde özellikle de sporcu bireyler eksenli değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile beraber toplumsal hayatın her alanında uygulanan bir eylem türü olarak saldırıcılıkla ilgili olarak Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin düşünceleri ve bu öğrencilerin saldırıcılık düzeyleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. Saldırıcılık

Günümüz toplumlarında saldırıcılık ve şiddetin yaygın bir biçimde görünür hale gelmesi konunun sosyolojik ve psikolojik olarak incelenmesini gerekli kılmaktadır. Hergün yüzyüze geldiğimiz ya da en azından medya aracılığıyla karşılaştığımız terör, aile içi şiddet, okullarda çocuk yaştaki kişilerin arkadaş ve öğretmenlerini katletmesi ve bu makaleninde bir ölçüde konusu olan spor karşılaşmalarındaki şiddet olayları konunun vahametini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla saldırıcılık ve şiddet konularının hem sosyoloji hem de psikoloji araştırmalarına konu edilmesinin toplumsal alandaki şiddet olaylarının nedenlerini anlamızı sağlamada önemi büyüktür. Aynı zamanda Anderson ve Bushman (2002: 46)'ın ifade ettikleri şekliyle “teori temelli saldırıcılık araştırmalarının saldırıcılık ve şiddetin nedenlerini anlamamızı güçlendirerek toplumdaki şiddet seviyesini düşürebileceği” göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Saldırıcılığın nedenlerini anlayabilmek için belirli toplumsal alanlara daha dikkatle bakılması önemli bir adım olacaktır. Bu noktada saldırıcılığın en sık rastlanan alanları arasında gelen spor ayrı bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla biz bu çalışmamızda spor odaklı bir çalışma yürütmeyi yeğledik.

Çünkü spor, ekseriyetle kişiler arası saldırıcının kabul edildiği bir kaç alandan biri olarak görünmektedir. Araştırmacılar sporun, bu davranışları teşvik ettiğini ya da sporun doğuştan ve doğal bir parçası olarak saldırıcılığı sürdürdüğünü düşünmektedirler. Spor kişiler arası saldırıcılığı sadece hoş görmez üstelik bunu coşkuyla alkışlar. Sporun doğal bir parçası olarak saldırıcılık kavramı, sporun önemli bir hayat dersi öğrendiğimiz bir alan olduğu inancıyla eşlemektedir. Spor bize bu derslerin ne olduğu noktasında düşüncelerimize öncülük eder. Spor ve toplum birbirinin aynasıdır (Baird ve McGannon, 2009: 377).

Saldırıcılık kavramının ne olduğunu belirtmeden önce şiddet ile ilişkisine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Günlük hayatta saldırıcılık ve şiddet kavramları bir biri yerine kullanılabilir. Ancak saldırıcılık şiddeti kapsayan üst bir kavram niteliği taşımaktadır. “Şiddet aşırı zarar verme amacındaki (öldürme, yaralama vb.) saldırıcılıktır” (Anderson ve Bushman, 2002: 29). Dolayısıyla her saldırıcılık bir şiddet eylemi olma gerekliliği taşımamaktadır. Örneğin bir çocuğun diğer çocuğun topla oynamasını engellemesi bir saldırıcılık türüken bir şiddet eylemi değildir.

Latince kökenli “ad” ve “gradus” kelimelerinden oluşan ve insan türünün merkezi bir davranış biçimi olarak kültürler ve çağlar boyunca süregelen saldırıcılık, genellikle insan davranışlarının istenmeyen yönü olarak negatif yüklü bir kavramdır. Saldırıcılık diğerine kasıtlı bir biçimde zarar verme ya da bir amaç olarak egemenlik hiyerarşisi içerisinde kendi pozisyonunu arttırmak için yapılan bilinçli bir eylem olarak tanımlanmaktadır (Ferguson ve Dyck, 2012: 220-221). Saldırıcılık zarar vermeye neden olacak bir gaye ile gerçekleştirilen,

diğer bireye yöneltilen bir davranıştır. Ayrıca fail davranışın hedefe zarar vereceğine ve hedefteki kişinin davranışını engelleme yönünde etkilediğine inanmış olması gerekmektedir (Anderson ve Bushman, 2002: 28). Saldırganlık, davranışlarla engellenerek etkilenmek istenen birine zarar vermek gayesiyle yönlendirilen fiziksel, zihinsel veya sözsöz davranışlarla bağlantılıdır. Bu tanıma göre, saldırganlık birine zarar vermeyi seçen kasti bir davranıştır. Saldırganlık tanımındaki kritik unsur niyettir. Saldırgan eylem zarar veren bir eylem olmak zorunda değildir. Ancak eylemin motive edilişi zarar verme yönünde olmalıdır (Baird ve McGannon, 2009: 380).

Saldırganlık duygusal (tepkisel) ve araçsal olmak üzere iki saldırganlık türüne ayrılmaktadır. Duygusal saldırganlık öfke ile ilişkilidir ve uzun dönem sonuçların hesaplanmasıyla ilişkilendirilemez. Duygusal saldırganlığın kişi adına kazancı/ödülü size zarar veren kişiye zarar vermekten ibarettir. Araçsal saldırganlığın özelliği ise daha çok hesaplanabilir olmasında yatmaktadır. Araçsal saldırganlık belirli sonuçlar için saldırganlığın kullanımını içermektedir (McCaukey, 2007: 22).

Duygusal saldırganlık tarihsel olarak, düşünmeksizin yani plansız bir biçimde, öfke tarafından yönetilen, nihai amacın zarar verme dürtüsü olduğu ve kışkırtılma algısıyla bir tepki olarak gerçekleşen bir saldırganlık türüdür. Bazen duygusal, bazen dürtüsel bazende tepkisel bir saldırganlıktır. Araçsal saldırganlık kurbanı zarar vermekten daha ziyade diğer bazı amaçları elde etmek için önceden planlanmış olarak tasarlanır ve tepkisel olmak yerine denetimseldir (Anderson ve Bushman, 2002: 29).

Duygusal saldırganlık acı verme amacıyla zarar verme niyetidir ve kendi içerisinde ve kendisinin bir sonu olarak karakterize olma eğilimindedir. Duygusal saldırganlık yaygın olarak öç alma, öfke ve engellenme ile ilişkilendirilir. Araçsal saldırganlık da zarar verme gayesiyle üstlenilen bir davranıştır, fakat araçsal saldırganlık bir ödül kazanma veya avantaj sağlamak için içsel bir istek ve arzu tarafından karakterize edilir. İki form arasındaki farklılık saldırgan davranışın arzulanan sonuçlarında gizlidir. Duygusal saldırganlığı uygulayan bir atlet (sporcu) diğerinin (rakibinin) acı çekmesini görmek istemekte, diğer taraftan araçsal saldırganlığı kullanan bir atlet ise kendi takımına bir avantaj sağlamak istemektedir (Baird ve McGannon, 2009: 380-381). Duygusal ve araçsal saldırganlık türlerini ayırt etme bakımından spor müsabakalarında sporcuların birbirlerine karşı yönelttikleri saldırganlık davranışları iyi bir örnek oluşturabilmektedir. Örneğin bir futbol müsabakasında saldırganlığı uygulayan bir sporcu rakibinin acı çekmesini görmek isteyebilir. Tek amacı beslediği öfkeyi dindirmek ve rakipten intikam almaktır. Öfke rakibin kışkırtmasından veya harici sebeplerden kaynaklı olabilir. Diğer taraftan bir diğer sporcu rakibe yönelik saldırgan davranışı ile sadece takımına veya kendisine avantaj sağlamak isteyebilir. Amacı rakibi geçerek kendi takımı adına skor tablosunu değiştirmek veyahut boş kaleye gol atmak üzere olan rakibini devre dışı bırakarak karşı takımın skor tablosunu değiştirmesini önlemek olabilir. Bu iki durumda birincisi duygusal bir saldırganlık türünü oluştururken, ikincisi araçsal saldırganlık türüne girmektedir. Dolayısıyla iki türü ayıran temel unsurun saldırgan davranışı uygulayan kişinin niyeti ile ölçülebileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

2. Saldırganlık Teorileri

Biyolojide hayvan toplumlarının evrensel bir karakteri olarak ifade edilen (Wong ve Balshine, 2011: 190) saldırganlık kavramı benzer şekilde insan toplumlarında da erkeklik hormonu ile ilişkilendirilmektedir (Victoroff vd., 2006: 229). Ancak toplumsal koşulların dikkate alındığı bir irdeleme yapılması gerekirse tek yönlü biyolojik bir açıklamaya bağlı kalınması mümkün değildir. Bu kapsamda gerek sosyolojik gerekse psikolojik yönlerden saldırganlığa ilişkin bir çok kuram ortaya konmuştur.

Örneğin, toplumsal alandaki spor araştırmaları, saldırganlığın hem atletismin hemde erkekliğin güçlü bir kültürel sembolü olduğunu belirtmektedirler. Toplumsal spor literatüründeki bulgular, saldırganlığın toplumsal olarak inşa edilmiş kimlik ve erkeklik biçimleriyle bağlantılı olduğuna dikkat çekmektedirler (Baird ve McGannon, 2009: 378).

Biz bu çalışmanın sosyolojik bir çalışma olması dolayısıyla bütün kuramları derinlemesine ele almak yerine toplumsal koşulları dikkate alan bir kaç kuram üzerine durmayı yeğledik. Bu kapsamda ilk ele almamız gereken kuramlardan birincisi saldırganlığı açıklamanın yanı sıra, terör ve diğer şiddet türlerini açıklamada sıklıkla kullanılan **engellenme-saldırganlık kuramıdır**.

J. Dollard tarafından geliştirilen engellenme-saldırganlık kuramının her engellenen davranış eninde sonunda saldırgan bir davranışa dönüşür varsayımı ilerleyen dönemlerde engellenme saldırganlığa yol açabilir şeklini almıştır (Fromm, 1993:99-100).

Engellenme-saldırganlık teorisine göre, saldırganlık amaca ulaşma noktasında engele bir cevaptır (McAllister ve Schmid, 2011: 215). İnsanların engellendiklerinde anormal tutum içerisinde eylemde bulunduğu ve bazen öfkesini masum kurbanlara yönelttiği düşüncesine dayanır (Mngomezulu, 2015: 27). Ancak bu tür bir saldırganlığın “yok etmek amacıyla değil, yaşamak amacıyla girişilen bir saldırganlık olduğu açıktır” (Fromm, 1990: 23).

Sıklıkla saldırgan davranış ve engellenme kaynak çeşitliliğine sahiptir ve kesin olarak iki biçim alır. Bunlardan birincisi insanlar hayatta kalma noktasında yeterliliğe sahip olmadıklarında meydana gelir. İkincisi ise insanlar hayatta kalma noktasında yeterlidir fakat çevresindekilere göre bu yeterlilik daha az olduğunda ortaya çıkar (Akami, 2014: 73). Fromm (1990: 24), engellemeden doğan saldırganlığın bir türü olarak adlandırdığı gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlık düşüncesi buna örnek verilebilir. Bu tür düşmanlık ya da saldırganlık bir kişinin sadece istediklerine sahip olamamasından değil aynı zamanda başka bir kişinin o şeylere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Örneğin, Priks (2010) İsveç holigan taraftarlar üzerine yaptığı araştırmada bulguların engelleme-saldırganlık teorisini desteklediğini keşefetmiştir. Buna göre saldırgan taraftarlar beklentileri engellendiği hissine kapıldıklarında saldırgan davranışlar sergilemektedirler. Diğer bir ifadeyle taraftarlar yalnız takım kötü gittiği zaman saldırgan tutum benimsemekte, aynı zamanda özellikle daha önceki referans bir puandan düşük bir başarı gösterdiklerinde saldırganlık davranışı sergilemektedirler.

Kısaca engellenme saldırganlık kuramı saldırganlığı ortaya çıkaran davranışların görelilik yoksunluk kavramını gündeme getirdiği söylenebilir. Bu kapsamda özellikle terör gibi günümüz en önemli şiddet sorunlarını açıklamada kullanılabilir. Diğer taraftan özellikle konumuzla bağlantılı olarak sporda şiddetin yaygınlaşmasında engelleme saldırganlık kuramı önemli açıklamalar getirmektedir.

Saldırganlığın açıklanmasında kullanılan toplumsal koşulları dikkate alan yaygın olarak kullanılan kuramlardan bir diğeri **sosyal öğrenme kuramıdır**. Kuram davranışların sosyal ortam içerisinde kazanıldığı varsayımına dayanmaktadır.

Bireylerin tanık oldukları davranışları taklit ettikleri temel düşüncesi en azından Yunanlılara kadar geri götürebilecek bir düşüncedir. Bu model uzun bir tarihsel geçmişe sahip olmasına rağmen saldırganlığın hakim paradigması haline gelmesi ise geç 20. Yüzyılda Bandura tarafından yürütölen hacıyatmaz deneyine (bobo doll experiment) dayanmaktadır (Ferguson ve Dyck, 2012: 221). Sosyal öğrenme kuramına göre yeni davranış kalıpları ya doğrudan kişinin deneyimi ya da diğerlerinin davranışlarını gözleme yoluyla kazanılabilir (Bandura (1971: 3). Bir sosyal davranış olarak saldırgan davranışlar da öğrenilerek ya da taklit edilerek edinilmektedir. Buna göre birey gözlemediği saldırgan davranış modelini taklit

yoluyla kendiliğinden yeniden üretmektedir (Bandura, 1969). Diğer bir ifadeyle bireyler gözlemediği ya da model olarak aldığı davranışları biriktirir ve ceza ve ödül algısı temelinde yeni davranış kalıplarını sentezler (Baird ve McGannon, 2009: 382).

Kısaca sosyal öğrenme kuramına göre, insanlar sosyal davranışın diğer karmaşık formlarını edindiği şekliyle saldırgan yanıtları da edinmektedir. Sosyal Öğrenme Teorisi gözlemsel öğrenme süreçleri vasıtasıyla saldırgan davranışların kazanılmasını açıklıyor ve sosyal davranışa yol gösteren inanç ve beklentileri anlama ve tanımlamada kullanışlı bir konsept sağlıyor. Sosyal Öğrenme Teorisi özellikle saldırgan davranışların kazanılmasını anlamada ve araçsal saldırganlığı açıklamada kullanışlıdır. Sosyal öğrenme kuramı sonrası bu kurama dayalı olarak spesifik kalıplar içerisinde saldırgan davranışları açıklama yönünde yeni kuramlar gündeme getirilmiştir. Örneğin bunlardan biri **senaryo kuramı**dır. Bu kuram sosyal öğrenme kuramının detaylandırılmış bir hali olmakla birlikte oldukça spesifik bir yaklaşımdır. Senaryo teorisine göre, çocuklar kitle medyasında şiddeti gözlemediğinde, saldırgan senaryoyu öğrenirler. Senaryo durumları tanımlar ve davranışa yol gösterir. İnsan ilk olarak durumu yansıtan bir senaryo seçer ve sonra senaryo içerisinde bir rol üstlenir. Bir senaryo öğrenildiğinde bir zaman sonra tekrar elde edilir ve davranışa yol göstermesi için kullanılır (Anderson ve Bushman, 2002: 31).

Saldırgan davranışları sosyal süreç içerisinde anlamamızı sağlayabilecek bir diğer kuram ise **sosyal etkileşim kuramı**dır. Bu kuram özellikle araçsal saldırganlık türünü anlamlandırmada faydalı olabilir. Teoriye göre saldırgan davranışın altında bir ödül ya da adalet sağlama düşüncesi yatmaktadır. Hatta görünen yüzeyinde belirlenmiş bir amacın bulunmadığı duygusal saldırganlık türünün geri planında bile rasyonel amaçlar bulunabilmektedir.

Sosyal etkileşim teorisi saldırgan davranışı sosyal etki davranışı olarak yorumlar. Örneğin bir aktör hedef bireyin davranışında bazı değişimleri sağlamak için zorlayıcı davranışlar kullanır. Zorlayıcı eylem, bir aktör tarafından değerli birşeyleri (örneğin, bilgi, para, seks, güvenlik gibi) elde etmek, algılanan bir yanlış için kinci bir adalet sağlamak için ya da arzulanan sosyal ve bireysel kimlikleri gerçekleştirmek için kullanılabilir. Bu teoriye göre seçimleri beklenen ödüller, bedeller ve edinilmesi muhtemel diğer sonuçlar tarafından etkilenen aktör bir karar vericidir. Bu teori saldırganlığın sıklıkla yüksek öz saygıya bir tehdidin sonucu olarak son dönemdeki bulguları anlamamızı sağlayacak yolu açar (Anderson ve Bushman, 2002: 32).

Son olarak **genel saldırganlık kuramı**na bakmak yararlı olacaktır. Bu kuramın önemli isimlerinden olan Anderson ve Bushman (2002:33)'a göre şu ana kadar ismi zikredilen alana özgü teoriler insan saldırganlığına ilişkin genel bir ev yapımında kullanılabilir şablon toprak ve taş görevi görmektedirler. Dolayısıyla bu şablon kuramlar sentezlenerek saldırganlığı daha iyi açıklayabilecek yeni bir kuram oluşturulması gerekliliği bulunmaktadır. Bu kuramın özellikleri ise şunlardır (Ferguson ve Dyck, 2012: 221):

- Saldırganlık daima kötüdür,
- İnsan beyni gerçekliği kurgudan ayıramaz,
- Saldırganlık esas olarak öğrenilmiştir,
- Saldırganlık esas olarak bilişsel/algısalıdır,
- Saldırganlık esas olarak kendiliğinden/otomatiktir.

Genel saldırganlık teorisinin amacı, temel sosyal öğrenme ve sosyal bilişsel senaryo yaklaşımı gibi ilgili teorilerin olumlu yanlarını birleştirmektir. Bu yüzden Genel saldırganlık teorisi saldırganlığın genel bir teorisi olma niyetindedir (Ferguson ve Dyck, 2012: 221).

3. Materyal Metod

Çalışmanın evrenini Ordu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak

oluşturulmuştur. Bu bağlamda toplam 231 Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi ile görüşülmüştür.

3.1. Veri Toplama Araçları:

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşan bir anket formudur. Araştırmacılar anketlerin uygulanacağı katılımcılara, anket öncesi konuyla ilgili bilgi vermiş, anketin açıklamasını yapmış ve sonrasında soruların katılımcılar tarafından sağlıklı bir şekilde cevaplanmasına yardımcı olmuştur. Anket formunun ilk bölümünde katılımcılara ilişkin sosyo – demografik sorular sorulmuştur.

İkinci bölümde ise Buss ve Perry tarafından geliştirilen ve 2012 yılında H. Andaç Demirtaş tarafından güvenilirlik ve geçerliliği yapılarak Türkçe'ye çevrilen ‘Buss – Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)³’ kullanılmıştır. BPSÖ, dünya genelinde en fazla kullanılan saldırganlık ölçekleri arasındadır. Ölçek 29 maddeden oluşan 5’li likert tipi ölçektir.

Tablo 1: Buss – Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Ölçeklerin Ortalaması

	Ort.
Fiziksel Saldırganlık	2,71
1-Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim	2,75
2-Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum	2,53
3-Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim	2,83
4-Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu	2,33
5-Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum	2,74
6-Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum*	2,87
7-Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.	2,31
8-Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm	3,34
9-Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim	2,67
Düşmanlık	2,92
10-Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırim	2,61
11-Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum	3,03
12-Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm	2,92
13-Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum	2,71
14-Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım	3,12
15-Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir	2,74
16-Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez	3,09
17-Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm	3,15
Öfke	2,85
18-Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım	3,32
19-Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.	2,61
20-Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler	2,56
21-Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim	2,68
22-Sakin yapılı biriyimdir*	2,72
23-Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum	3,01
24-Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim	3,07
Sözel Saldırganlık	2,99
25-Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler	2,56
26-İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam	2,69
27-İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim	2,80
28-İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim	3,23
29-Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim	3,67
Kesinlikle Katılmıyorum: 1, Katılmıyorum: 2, Kararsızım: 3, Katılıyorum: 4, Kesinlikle Katılıyorum: 5	
* 6. ve 22. ifadeler ters puanlanmıştır.	
Cronbach alfa: 0,87	

BPSÖ; fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere saldırganlığın dört boyutunu ölçmektedir. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına zarar

³ MADRAN, H. A. D. (2012). *Buss – Perry Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması*, (iç): Türk Psikiyatri Dergisi, 23.

verme ile ilgili 9 ifade; sözel saldırganlık alt ölçeği, başkalarını sözel yollarla incitmeyi içeren 5 ifade; öfke ölçeği saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 ifade ve düşmanlık alt ölçeği ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 ifadeden oluşmaktadır. Çalışmada her bir faktörün iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile ölçülmüş ve tüm ölçek için elde edilen alfa değeri 0.87 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğe ilişkin faktörlerin ortalama puanlarına bakıldığında sözel saldırganlık faktörü 2,99 ile en yüksek ortalama puanına sahip faktör olmuştur. Onu sırasıyla 2,92 ile düşmanlık, 2,85 ile öfke ve 2,71 ile fiziksel saldırganlık faktörleri izlemektedir. Tek tek faktörler içerisindeki ifadelerin ortalama puanlarına bakıldığında 29. ifadenin en yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise 3,34 ile 8. ifade yer almaktadır. En düşük ortalama puana sahip olan ilk iki ifade ise sırasıyla 2,31 ile 7. ve 2,34 ile 4. ifadelerdir.

Tablo 2: Katılımcılara ait sosyo – demografik bilgiler

	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	104	45
Erkek	127	55
Yaş		
18 Altı	2	0,9
18-25	222	96,1
26 ve Üstü	7	3
Medeni Durum		
Bekar	225	97,4
Evli	5	2,2
Boşanmış/Dul	1	0,4
Annenin Eğitim Durumu		
İlköğretim	147	63,6
Ortaöğretim	65	28,1
Önlisans	9	3,9
Lisans	9	3,9
Yükseklisans/Doktora	1	0,4
Babanın Eğitim Durumu		
İlköğretim	89	38,5
Ortaöğretim	108	46,8
Önlisans	17	7,4
Lisans	16	6,9
Yükseklisans/Doktora	1	0,4
Ailenin Aylık Geliri		
0-500	5	2,2
501-1000	28	12,1
1001-1500	60	26
1501-2500	62	26,8
2501-4000	56	24,2
4001 ve Üstü	20	8,7
Milli Sporcu Olma Durumu		
Evet	31	13,4
Hayır	200	86,6
İlgilendiğiniz Spor Branşı		
Takım Sporları (Futbol, voleybol vb.)	111	48,1
Temas İçeren Sporlar (Boks, Güreş, judo vb)	41	17,7
Diğer (Tenis, yüzme, okçuluk vb)	79	34,2
Dövüş Sporları (Boks, Amerikan Güreşi, UFC vb.) İzleme (Haftada)		
Hiç İzlemem	91	39,4
1-3 Saat	110	47,6
4 Saat ve fazlası	30	13
Toplam	231	100

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında erkeklerin 127 (%55), kadınların ise 104 (%45) kişi olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kişilerin neredeyse tamamının 18- 25 yaş (%96,1) aralığında olduğu ve yine neredeyse tamamının bekar (%97,4) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların babalarının eğitim durumlarının , annelerinin eğitim durumlarına göre daha yüksek olduğu diğer bir ifade ile baba eğitim durumu çoğunlukla ortaöğretim mezunu (%46,8) iken anne eğitim durumu ise çoğunlukla ilköğretim mezunu (63,6)'dur.

Katılımcıların aile gelir durumuna bakıldığında ise aile toplam gelirinin 1000 ila 4000 TL arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca katılımcılar büyük bir oranda (%86,6) milli sporcu değillerdir. Katılımcılar daha ziyade futbol, voleybol, basketbol gibi takım sporlarıyla ilgilenmektedirler (%48,1). Buna karşın tenis, yüzme, okçuluk gibi sporlarla ilgilenenlerin oranı %34,2 iken; boks, güreş, judo, taekwondo gibi temas içeren sporlarla ilgilenenlerin oranı %17,7 olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca dövüş sporları izlemeyenlerin oranı %39,4 iken; haftada 1 – 3 saat arasında bu tür sporları izleyenlerin oranı %47,6 iken, 4 saat ve yukarısında izleyenlerin oranı ise %13 olarak bulunmuştur. Diğer bir ifade ile katılımcıların neredeyse yarısı saldırganlık içeren sporları haftada 1 – 3 saat izlemektedirler.

Tablo 3: Dövüş Sporları İzleme Oranı ile BPSÖ Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren ANOVA Testi

	Ort.	F	P
Dövüş Sporları İzleme Oranı (Boks, Amerikan Güreşi, UFC vb.) (Haftada)	Fiziksel Saldırganlık	9,094	,000*
	Hiç İzlemem	2,52	
	1-3 Saat	2,75	
	4 Saat ve Fazlası	3,11	
	Düşmanlık	1,900	,152
	Hiç İzlemem	2,89	
	1-3 Saat	2,88	
	4 Saat ve Fazlası	3,15	
	Öfke	3,287	,039*
	Hiç İzlemem	2,70	
	1-3 Saat	2,92	
	4 Saat ve Fazlası	3,05	
	Sözel Saldırganlık	3,533	,031*
Hiç İzlemem	2,89		
1-3 Saat	3,01		
4 Saat ve Fazlası	3,25		

Haftada dövüş sporları izleme oranı ile BPSÖ alt ölçeklerinden birisi olan fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkiyi gösteren ANOVA testinin sonuçlarına bakıldığında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p:0.000). Buna göre hafta içerisinde 4 saat ve daha fazla süre ile dövüş sporları izleyen katılımcıların, fiziksel saldırganlık düzeyleri, hiç izlemeyen veya 1 – 3 saat arası izleyen katılımcılara göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hafta içerisinde bu tür sporları 1 – 3 saat arasında izleyen katılımcıların fiziksel saldırganlık oranı, bu tür sporları hiç izlemeyenlere göre daha yüksektir.

Hafta içerisinde dövüş sporları izleme oranı ile BPSÖ alt ölçeklerinden bir diğeri olan öfke arasındaki ilişkiyi gösteren ANOVA testinin sonuçlarına bakıldığında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p:0.039). Hafta içerisinde 4 saat ve daha fazla süre ile dövüş sporları izleyen katılımcıların öfkelenme düzeyleri, hiç izlemeyen veya 1 – 3 saat arasında izleyen katılımcılara

göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hafta içerisinde bu tür sporları 1 – 3 saat arasında izleyen katılımcıların öfkelenme oranı, bu tür sporları hiç izlemeyenlere göre daha yüksektir.

Hafta içerisinde dövüş sporları izleme oranı ile BPSÖ alt ölçeklerinden bir diğeri olan sözel saldırganlık arasındaki ilişkiyi gösteren ANOVA testinin sonuçlarına bakıldığında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p:0.031). Hafta içerisinde 4 saat ve daha fazla süre ile dövüş sporları izleyen katılımcıların sözel saldırganlık uygulama düzeyleri, hiç izlemeyen veya 1 – 3 saat arasında izleyen katılımcılara göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hafta içerisinde bu tür sporları 1 – 3 saat arasında izleyen katılımcıların sözel saldırganlık uygulama oranı, bu tür sporları hiç izlemeyenlere göre daha yüksektir.

Tablo 4: İlgilenilen Spor Dalı ile BPSÖ Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren ANOVA Testi

		Ort.	F	P
		Fiziksel Saldırganlık		1,470
İlgilenilen Spor Dalı	Takım Sporları	2,64		
	Temas İçeren Sporlar	2,84		
	Diğer	2,74		
	Düşmanlık		1,348	,262
	Takım Sporları	2,97		
	Temas İçeren Sporlar	2,98		
	Diğer	2,82		
	Öfke		4,068	,018*
	Takım Sporları	2,73		
	Temas İçeren Sporlar	3,11		
	Diğer	2,89		
	Sözel Saldırganlık		1,864	,157
	Takım Sporları	2,94		
	Temas İçeren Sporlar	3,17		
	Diğer	2,98		

Araştırmaya katılan katılımcıların ilgilenmiş oldukları spor dalı ile BPSÖ'nin alt ölçekleri olan fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve düşmanlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Ancak BPSÖ'nin alt ölçeklerinden birisi olan öfkelenme durumu ile ilgilenilen spor dalı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir (p:0,018). Buna göre judo, güreş, tekvondo vb. gibi temas içeren sporlarla ilgilenen bireylerin öfkelenme durumu, futbol, voleybol, basketbol vb. gibi takım sporları ve tenis, yüzme, okçuluk vb. gibi diğer sporlarla ilgilenen bireylere nazaran daha yüksektir.

Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyetleri ile BPSÖ Ölçeğinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren T Testi

		Ort.	T	P
		Fiziksel Saldırganlık		1,178
Cinsiyet	Kadın	2,62		
	Erkek	2,78		
	Düşmanlık		,081	,936
	Kadın	2,92		
	Erkek	2,93		
	Öfke		1,156	,249
	Kadın	2,79		
	Erkek	2,90		
	Sözel Saldırganlık		1,079	,282
	Kadın	2,94		
	Erkek	3,03		

Katılımcıların cinsiyetleri ile BPSÖ'nin alt ölçekleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak verilerden hareketle şu sonuçlara ulaşmamız mümkün olabilecektir. Araştırmaya katılan bireylerin erkek – kadın olmaları ile fiziksel saldırı uygulama, düşman hissetme, öfkelenme ve sözel saldırıda bulunmaları oranları birbirine yakındır. Diğer bir ifade ile bireylerin erkek veya kadın olma durumları ile fiziksel saldırıda bulunma, düşmanlık hissetme, öfkelenme ve sözel saldırganlık oranları birbirine yakındır.

Tablo 6: İlgilenilen Spor Branşı ile Dövüş Sporları İzleme Oranı Arasındaki İlişki

İlgilenilen Spor Branşı	Dövüş Sporları İzleme Oranı (Haftada)			Toplam
		Hiç İzlemem	1-3 Saat	
Takım Sporları	Sayı	41	58	111
	Yüzde	36,9	52,3	10,8
Temas İçerikli Sporlar	Sayı	4	26	41
	Yüzde	9,8	63,4	26,8
Diğer	Sayı	46	26	79
	Yüzde	58,2	32,9	8,9
Toplam	Sayı	91	110	231
	Yüzde	39,4	47,6	13,0

X^2 : 30,152 sd: 4 P: ,000

Katılımcıların, ilgilenmiş oldukları spor branşı ile dövüş sporlarını izlemeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında (Tablo 5), takım sporları ile ilgilenen bireylerin % 36,9'unun, diğer sporlarla ilgilenen bireylerin ise % 52,8'inin dövüş sporlarını hiç izlemedikleri anlaşılmaktadır. Takım sporları ile ilgilenen bireylerden, dövüş sporlarını haftada 1 – 3 saat arası izleyenlerin oranı % 52,3 iken; temas içerikli sporlarla ilgilenen bireylerde bu oran %63,4'tür. Ayrıca dövüş sporlarını izleme oranı 4 saat ve üstü olan bireylerden takım sporlarıyla ilgilenen oranı %10,8 iken, temas içerikli sporlarla ilgilenenlerde bu oran %26,8'dir. Diğer bir ifade ile temas içerikli spor dallarıyla ilgilenen bireyler, takım sporları ve diğer sporlarla ilgilenen bireylere nazaran dövüş sporlarını daha fazla oranda izlemektedirler.

Tablo 7: Cinsiyet ile Dövüş Sporları İzleme Oranı (Haftada) Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Dövüş Sporları İzleme Oranı (Haftada)			Toplam
		Hiç İzlemem	1-3 Saat	
Kadın	Sayı	59	34	104
	Yüzde	56,7	32,7	10,6
Erkek	Sayı	32	76	127
	Yüzde	25,2	59,8	15,0
Toplam	Sayı	91	110	231
	Yüzde	39,4	47,6	13,0

X^2 : 24,130 sd: 2 P: ,000

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetleri ile dövüş sporlarını izleme durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında (Tablo 6), istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur (p:0,000). Buna göre kadın katılımcılar %56,7 oranında bu tür sporları hiç izlememektedirler. Buna karşılık erkek katılımcılar ise yaklaşık %60 oranında haftada 1 – 3

saat arasında bu tür sporları izlediklerini belirtmektedir. Diğer bir ifade ile erkekler, dövüş sporlarını, kadınlara nazaran daha fazla oranda izlemektedirler.

Sonuç

Saldırganlığın toplumsal yönüne vurgu yapan saldırganlık teorilerine incelendiğinde sakdırganlığın öğrenilen bir davranış olduğu vurgusu dikkat çekmektedir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına dayalı daha önce söz edilen kuramlara göre saldırganlık davranışı da diğer davranış örüntüleri gibi çevrenin gözlemlenmesi yoluyla edinilir ve birey gözlemlediği saldırgan davranış modelini taklit yoluyla kendiliğinden yeniden üretir. Bireyler gözlemlediği ya da model olarak aldığı davranışları biriktirir ve gelecekte ceza ya da ödül algısı temelinde yeni davranış kalıplarına sentezler.

Buradan hareketle spor müsabakalarında gözlemlenen saldırgan tutumların bireyler tarafından taklit edildiği söylenebilir. Bu çalışma özelinde dövüş sporlarını daha fazla izleyen bireylerin saldırganlık düzeylerinin izlemeyenlerden daha yüksek olabileceği söylenebilir. Dövüş içerikli sporları haftada 4 saatten fazla izleyen bireylerin fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke ortalama puanları hiç izlemeyenlerden yaklaşık olarak yarım puan fazla olduğu görülmüştür.

Çalışmada dikkat çeken bir diğer veri ise dövüş içerikli sporları izleme oranları cinsiyete göre farklılık göstermesidir. Kadınların yarısından fazlası (% 56,7) dövüş sporlarını hiç izlemediğini belirtirken, erkeklerin yalnızca % 25,2'si hiç izlemediğini belirtmiştir. Saldırganlık davranışının biyolojik olarak erkeklik hormonuna dayandıran çalışmalar dikkate alındığında saldırgan davranışları daha fazla içerisinde barındıran dövüş sporlarının erkekler tarafından daha fazla ilgi görmesi ilgi çekici bir sonuç olarak görülebilir.

Sonuç olarak çalışmamız sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde saldırganlık davranışının taklit ve öğrenme yoluyla öğrenilen bir edim olduğu düşüncesi dövüş sporları izleme temelinde ele alınmıştır. Bu kapsamda saldırgan tutumlar ile dövüş sporları arasında anlamlı bir ilişki olabileceği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akami, A. A. (2014), "History of Terrorism, Youth Psychology and Unemployment in Nigeria", **The Journal of Pan African Studies**, Vol. 7, No. 3, September, pp. 65-76.
- Madran, H. A. D. (2012). Buss – Perry Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, (iç): **Türk Psikiyatri Dergisi**, 23.
- Anderson, Craig A. and Bushman, Brad J. (2002), "Human Aggression", **Annual Reviews Psychology**, Vol. 53, pp. 27-51.
- Baird, Shannon M. and McGannon, Kerry R. (2009), "Mean(ing) to Me: A Symbolic Interactionist Approach to Aggression in Sport Psychology", **Quest**, Vol. 61, pp.377-396.
- Bandura, Albert (1969), "Social-Learning Theory of Identificatory Process", In David A. Goslin, ed., **Handbook of Socialization Theory and Research**, Rand McNally.
- Bandura, Albert (1971), **Social Learning Theory**, General Learning Press, New York.

- Ferguson, Christopher J. and Dyck, Dominic (2012), "Paradigm Change in Aggression Research: The Time Has Come to Retire The General Aggression Model" **Aggression and Violent Behavior**, Vol. 17, February, pp. 220-228.
- Fromm, Erich (1990), **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, Payel Yayınları, İstanbul.
- Fromm, Erich. (1993), **Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları**, Çev: A. Arıtan, Arıtan Yayınları, İstanbul.
- McAllister, Bradley and Schmid, Alex P. (2011), "Theories of Terrorism", **The Routledge Handbook of Terrorism Research**, Ed. Alex P. Schmid, Routledge, New York, pp. 201-271.
- McCauley, Clarc (2007) "Psychological Issue in Understanding Terrorism and The Response to Terrorism", **Psychology of Terrorism**, Ed. Bruce Bongar, et all. Oxford Universty Press, New York, pp. 13-31.
- Mngomezulu, Bheki R. (2015), "What makes Terrorism Special in Africa?", **African Renaissance**, Vol. 12, Number: 1, pp. 27-46.
- Priks, Mikael (2010), "Does Frustration Lead to Violence? Evidence from the Swedish Hooligan Scene", **Address at the Department of Economics**, Stockholm, Sweden, November.
- Victoroff, Jeff et all (2006), "Sympathy for Terrorism: Possible Interaction Between Social, Emotional, and Neuroendocrine Risk Factors", **Tangled Roots: Social and Psychological Factors In The Genesis of Terrorism**, Ed. Jeff Victoroff, IOS Press, Amsterdam, pp. 227-234.
- Wong, Marian and Balshine, Sigal (2011), "Aggression in a Social Hierarchy", **Biology Letters**, Vol. 7, September, pp. 190-193.